

RÉVAI JÓZSEF

1898. október 12. Budapest –
1959. augusztus 4. Balatonaliga, Veszprém megye

MNM

FŐBB TISZTSÉGEI

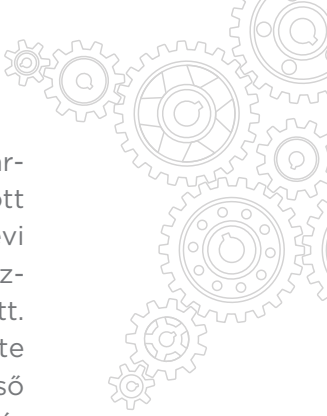
Az MKP, illetve MDP KV tagja	1944. november 7.–1956. október 31.
Az MKP KV titkára	1945. január 26.–1946. október 1.
A Nemzeti Főtanács póttagja	1945. január 26.–1945. május 11.
A Szabad Nép főszerkesztője	1945. március 25.–1950. június 3.
A Nemzeti Főtanács tagja	1945. május 11.–1945. szeptember 27.
Az MKP, illetve MDP PB tagja	1945. május 22.–1953. június 28.
Az MDP KV Titkárságának tagja	1948. június 15.–1953. június 28.
Népművelési miniszter	1949. június 11.–1953. július 4.
Az MDP főtítkárhelyettese	1950. május 31.–1951. március 2.
Az Elnöki Tanács helyettes elnöke	1953. július 3.–1958. november 26.
A Társadalmi Szemle főszerkesztője	1953. október–1954. június
Az MDP PB tagja	1956. július 18.–1956. október 31.
Az MSZMP KB tagja	1957. június 29.–1959. augusztus 4.

PÁLYÁJA

Apja, Lederer Ignác porcelánügynök, anyja, Siedwers Laura képzett tanítónő volt, aki négy gyermekét nevelte. Vezetéknevét 1916-ban magyarosította. Felesége, Grünwald Lívia, 1932-ben lépett be az illegális kommunista pártba, 1946–1947-ben a Magyar Kommunista Párt nőtitkárságát vezette.

Budapesten, az Alkotmány utcai Kereskedelmi Akadémia felsőkereskedelmi iskolájában érettségizett, majd a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankban hivatalnoki munkát végzett. Már középiskolásként tagja lett a Galilei Körnek, és részt vett annak háborúellenes megmozdulásain. Versekét és irodalmi problémákkal foglalkozó cikkeket írt, főként Kassák Lajos *Ma* című folyóiratában publikált. 1917 őszén néhány társával kivált Kassák köréből, a következő évben *1918. Szabadulás* címmel önálló irodalmi antológiával jelentkeztek. 1918 folyamán bekapcsolódott a forradalmi szocialisták szervezkedésébe, novemberben a Kommunisták Magyarországi Pártja alapító tagja, a *Vörös Újság* egyik legfiatalabb munkatársa lett.

1919. október végén Bécsbe emigrált, az osztrák fővárosban megjelent *Proletár* című lap cikkírója, 1921-től a *Bécsi Vörös Újság* munkatársa volt, miközben két fél éven

át rendkívüli hallgatóként filozófiát tanult az egyetemen. A párton belüli politikai harcokban a Landler-frakcióhoz tartozott. 1925 augusztusától a KMP Bécsben kiadott elméleti lapja, az Új Március egyik szerkesztője volt. A kommunista párt első, 1925. évi bécsi kongresszusán ellátta a titkári teendőket. 1926. júniusban Berlinben a KMP Központi Bizottsága póttagként kooptálta a testületbe. 1928 végén teljes jogú KB-tag lett. Többször járt különböző pártmegbízatásokkal Magyarországon, 1928-ban ő szervezte meg az illegálisan kiadott és terjesztett *Kommunista* című lapot. Az emigráció belső vitáiban a szociáldemokráciával és a szakszervezeti mozgalommal kapcsolatos békéltető álláspont ellen érvelt, Lukács magyarországi helyzetelemzésétől, az úgynevezett Blum-tézisektől, azok „opportunista” volta miatt szintén elhatárolta magát.

A KMP második, 1930. februári-aprilocskai kongresszusán frakciózással vádolták, ezért kimaradt a KB-ból. 1930 végén újra Magyarországra jött, de letartóztatták, és 1931-ben három és fél év fegyházra ítélték. 1932. decembertől a szegedi Csillag börtönben raboskodott, illegális írásait kicsempészték. 1934. januári kiszabadulása után Prágán keresztül a Szovjetunióba ment, ahol a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága munkatársa és a nemzetközi Lenin Iskola tanára lett.

1937. márciustól Prága német megszállásáig a cseh fővárosban a *Dolgozók Lapja* és a *Magyar Nap* című újságok munkatársaként dolgozott, emellett irányította a magyar pártszervezet ügyeit. Elméleti cikkeiben, tanulmányaiban a népfrontpolitika és a kommunista mozgalom kapcsolatát igyekezett tisztázni a kommunista párt új stratégiai irányvonalának megfelelően. (Ekkor született munkája Kállai Gyula neve alatt 1943-ban itthon is megjelent *Marxizmus és népiesség* címmel.) 1939 nyaratól ismét Moszkvában élt. A második világháború idején a népfrontos összefogáson alapuló antifasiszta küzdelem aktív résztvevője volt: rendszeresen közölt írásokat az Új Hangban, szerkesztette a moszkvai Kossuth Rádió adásait és az *Igaz Szó* című újságot. Fontos szerepet játszott az 1944. szeptemberi és októberi értekezleteken, amelyeken megvitatták a kommunista párt új akcióprogramját, s amelynek szövegét Gerő Ernővel együtt ő véglegesítette.

1944. november 5-én érkezett Gerő, Farkas Mihály és Nagy Imre társaságában a szovjet csapatok által megszállt Szegedre, ahol november 7-én megalakították a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségét. Pártja részéről ő kezdeményezte a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front december 2-ai megalakulását eredményező tárgyalásokat a Magyar Frontban részt vevő többi párt képviselőjével. A parasztpárti Erdei Ferencsel együtt elérték, hogy Balogh István szeged-alsóközponti plébános *Délmagyarország* című lapját a népfront szolgálatába állítsa, amelynek Révai november 19-étől formálisan 1945. áprilisig társszerkesztője lett. 1944. decemberben az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjává választották, attól kezdve hat egymást követő ciklusban élete végéig parlamenti képviselő maradt. 1945. januártól a Nemzeti Főtanács póttagja, májustól szeptemberig a testület rendes tagja volt.

1945. január 26-án bekerült a párt Gerő vezetésével Budapesten létrejött ötfős Titkárságába. Március 25-én az immár legális *Szabad Nép* főszerkesztője lett, a májusi országos pártértekezleten az akkor felállított Politikai Bizottságba is beválasztották. Kezdetől fogva a kultúra és az ideológia első számú felelőse volt a pártban. 1947. szeptember 22-27. között Farkas Mihállyal együtt ő képviselte az MKP-t a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának a Wrocław melletti Szklarska Porában tartott ülésén. A részt vevő kilenc kommunista párt tanácskozásán a szovjet formulát fogadták el, ezért a tanácskozáson elmondott „népfrontos” beszéde és a többpártrendszerrel hosszú távon számoló nézetei miatt önkritikára kényszerült. 1947-1948 fordulóján már az egységes munkáspárt, a Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata kidolgozását irányította. Az egyesített munkáspártban is megőrizte vezető tisztségeit. Az MDP szűkebb vezetőségéből egyedül neki voltak kétségei a Rajk-perrel kapcsolatban. 1950 májusától 1951. februárig az MDP főtitkárhelyettese volt. 1950-ben

megvált a *Szabad Nép* főszerkesztői posztjától. 1949. októberben az átszervezett MTA tiszteleti tagjává választotta, ugyanabban az évben megkapta a Kossuth-díjat is. Karrierje csúcspontján, 1949. június 11-étől 1953. július 4-ig népművelési miniszter volt. Kormányzati funkciójában a kultúra teljhatalmú diktátoraként viselkedett, s ez kifejezésre jutott a Lukács-vitában (1949–1950), majd a Déry Tibor irodalmi munkásságát bíráló Felelet-vitában (1952) is. A moszkvai négyesfogat tagjaként a marxizmus-leninizmus diktátumszerű bevezetésére törekedett a kultúra területén.

Bukását előre jelezte, hogy a szovjet pártvezetés kihagyta az 1953. június 13-ára Moszkvába rendelt küldöttségből, akik előtt kijelölték a magyarországi politika új irányvonalát. Az MDP KV 1953. júniusi 27–28-i ülésén elfogadott határozatban név szerint elmarasztalták, mert minisztersége alatt kisajátította a párton belül az elméleti és a kulturális munka irányítását. Leváltották KV-titkári pozíciójából, kimaradt a PB-ből és a július 4-én Nagy Imre vezetésével megalakított új kormányból, s a hatalommal nem rendelkező kollektív államfői testület, az Elnöki Tanács elnökhelyettesévé tették meg. 1953. októberben a *Társadalmi Szemle*, a párt elméleti folyóirata főszerkesztője lett. A Rákosi Mátyás leváltását hozó 1956. július 18–21-i KV-ülésen visszakerült a PB-be, amelyben szerepet játszott, hogy már márciusban keményen bírálta az első titkár politikáját, és sürgette a törvényesség helyreállítását. A forradalom kirobbanása miatt 1956. október 23-a este összeülő, éjszakába nyúló KV-ülésen eltávolították a PB-ből. Október 31-én több bukott rákosista politikussal együtt a Szovjetunióba menekítették. Miután az MDP utódként életre hívott Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intézőbizottsága 1957. februárban engedélyt adott rá, áprilisban hazatért az emigrációból. Külhonban írta meg *Eszmei tisztaság!* című politikai helyzetértékelését, amelyben sérelmezte a Rákosi-rendszert ért – szerinte túlzott – kritikákat, s úgy látta, hogy Magyarországon nem új politikára van szükség, hanem a régit kell jól csinálni. Kádár János az 1957. júniusi pártértekezleten utasította vissza az ideológiai restaurációs kísérletként értékelt álláspontját. Mivel pártszerű magatartást tanúsítva meghajolt a többség véleménye előtt, az értekezleten beválasztották az MSZMP Központi Bizottságába. Az Elnöki Tanácsban 1958. november 26-ig töltötte be az elnökhelyettesi tiszteletet, de haláláig tagja maradt a testületnek. A törvénysértéseket lezáró, 1962. évi KB-határozat nem nevezte meg a felelősök között.

FŐ MŰVEI

Népiség, demokrácia, szocializmus. Téka, Budapest, 1943.
Kossuth Lajos. Idegennyelvű Irodalmi Kiadó, Moszkva, 1944.
Marxizmus és magyarság. Tanulmányok, cikkek. Szikra Kiadó, Budapest, 1946.
Marxizmus és népiesség. Szikra Kiadó, Budapest, 1946.
Marxizmus, népiesség, magyarság. Szikra Kiadó, Budapest, 1948.
48 útján. Szikra Kiadó, Budapest, 1948.
Élni tudtunk a szabadsággal. Válogatott cikkek, beszédek, 1945–1949. Szikra Kiadó, Budapest, 1949.
Irodalmi tanulmányok. Szikra Kiadó, Budapest, 1950.
Kulturális forradalmunk kérdései. Szikra Kiadó, Budapest, 1952.
Marx és az 1848-as magyar forradalom. Szikra Kiadó, Budapest, 1953.
Válogatott irodalmi tanulmányok. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1960.
Válogatott történeti írások. Kossuth Kiadó, Budapest, 1966.
József Attila. Tanulmányok. Kossuth Kiadó, Budapest, 1974.
Ifjúkori írások. 1917–1919. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

IRODALOM

Révai József, 1898–1959. *Népszabadság*, 1959. augusztus 5.
Urbán Károly: Révai József (1898–1959). *Párttörténeti Közlemények*, 1978/9.

Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához. Szerkesztette Nyírő András. Interart Stúdió, Budapest, 1989. 309–310.

Bölgöny József-Hubai László: *Magyarország kormányai, 1848–2004.* Ötödik, bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 427–428.

Az 1947. szeptember 16-ra összehívott Országgyűlés almanachja. 1947. szeptember 16.–1949. április 12. Főszerkesztők: Marelyn Kiss József, Vida István. Szerkesztette Horváth Zsolt és Hubai László. Magyar Országgyűlés, Budapest, 2005. 349–352.

